

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002043

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 29-05-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гончарук Андрій Валерійович

2. Andrii V. Honcharuk

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0009-3836-6685

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна психологія

Дата захисту: 02-06-2025

Спеціальність за освітою: Фінанси та кредит. Економіка підприємства.

Місце роботи здобувача: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8761

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлинського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.21.51

Тема дисертації:

1. Психологічні детермінанти емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами
2. Psychological determinants of emotional burnout in parents of children with special educational needs

Реферат:

1. У дисертації вперше здійснено системний теоретико-методичний аналіз психологічних детермінант емоційного вигорання батьків дітей з особливими освітніми потребами та представлено нове науково-прикладне вирішення подолання проблеми засобами активного соціально-психологічного навчання. Актуальність дослідження зумовлена упровадженням нової редакції закону України «Про дошкільну освіту», згідно якого забезпечення доступності дошкільної освіти включає психолого-педагогічну підтримку батьків щодо розвитку, виховання та навчання дітей і здійснюється шляхом консультацій, проведення психологічних заходів, надання інформації про навчально-методичне забезпечення для здобуття дошкільної освіти. У нормативно-правовому документі зазначено необхідність створення спеціальних умов для здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), що потребує достатнього рівня батьківсько-дитячих взаємостосунків як базової основи громадянських і суспільних інститутів. Значущість

дослідження проблеми у сучасному суспільному контексті зумовлена зростанням частоти випадків емоційного вигорання батьків у період дошкільного дитинства, що є наслідком низького рівня батьківської компетентності, невисокої ефективності функціонування механізмів психологічної адаптації до нових соціальних ролей, а також недостатності системної інституційної підтримки сім'ї. У контексті трансформаційних змін у суспільстві, які збільшують психоемоційне навантаження на батьків дітей з особливими освітніми потребами, відбуваються системні порушення їхньої емоційної сфери, зокрема, зниження емоційної опірності, стресостійкості, та, як наслідок, неефективність виховного впливу на дітей. Відсутність чітко визначеної моделі освітньої та психологічної підтримки батьків, особливо в перші роки життя дітей з ООП, посилює ризики формування дисфункційних сімейних моделей і порушень у батьківсько-дитячій взаємодії. Зважаючи на зазначене, виникає необхідність обґрунтування організаційно-методичного забезпечення подолання проблеми емоційного вигорання у батьків дошкільників з ООП шляхом аналізування детермінант, що призводять до порушення емоційної поведінки та емоційної опірності. Під час наукових розвідок здійснено детальний аналіз науково-психологічної літератури, сучасних підходів до вивчення проблеми емоційного вигорання. Представлено ґрунтовні теоретичні підходи до дослідження сутності й ознак емоційного вигорання. Охарактеризовано різні точки зору на аналіз симптомокомплексу проблеми у наукових дослідженнях вчених, визначено необхідність подальшого вивчення емоційного вигорання як багатокомпонентної проблеми. Визначено поняття «емоційне вигорання» та «детермінанти емоційного вигорання» у контексті дослідження поведінки батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. У теоретичній частині роботи проаналізовано питання, що досліджується, у загальній та спеціальній науково-психологічній літературі та виокремлено ключові ознаки змісту цих дефініцій. Обґрунтовано, що емоційне вигорання – це комплексне поняття, яке поєднує психофізичне виснаження, пов'язане з довготривалим перебуванням в емоційно напружених ситуаціях, з недостатністю ресурсів для управління значимою діяльністю. Детермінантами емоційного вигорання визначено причини, умови, чинники, які породжують та обумовлюють виникнення явища емоційного вигорання. Встановлено, що фізіологічною основою емоційного вигорання є функціонування гіпоталамо-гіпофізарної системи, яка забезпечує гомеостаз і регулює цикли активності. У процесі аналізу виявлено, що феномен емоційного вигорання формується під впливом комплексу зовнішніх і внутрішніх детермінант. До зовнішніх детермінант віднесено несприятливий мікроклімат у сімейному середовищі, конфліктні ситуації як дисфункції психоемоційної взаємодії, наявність у дошкільників з ООП порушень у розвитку, а також дефіцит соціально-психологічної підтримки батьків з боку оточення та інституцій. Внутрішніми чинниками визначено невідповідну мотиваційно-ціннісну спрямованість, підвищену емоційну збудливість, схильність до афективної перенапруги, несвідоме почуття провини, високі показники особистісної тривожності, низький рівень толерантності до фрустрації, недостатні компетентності батьківсько-дитячої взаємодії, надмірну або, навпаки, низьку відповідальність, неорганізованість, а також тенденцію до самозвинувачення та фіксації на негативному досвіді. З'ясовано специфіку та сучасний стан реалізації психологічних підходів до різних категорій дошкільників із особливими освітніми потребами, зокрема, з порушеннями інтелектуального розвитку, затримкою психічного розвитку, розладами спектру аутизму, порушеннями слуху, зору, мовлення, опорно-рухового апарату. Встановлено, що у роботі з дітьми, що мають інтелектуальні порушення та затримку психічного розвитку, пріоритетним напрямом є стимулювання когнітивної сфери, розвиток інтелектуальних функцій і пізнавальної активності.

2. The dissertation is the first to carry out a systematic theoretical and methodological analysis of the psychological determinants of emotional burnout of parents of children with special educational needs and presents a new scientific and applied solution to overcome the problem by means of active socio-psychological training. The relevance of the study is due to the introduction of a new version of the Law of Ukraine "On Preschool Education", according to which ensuring the availability of preschool education includes psychological and pedagogical support for parents in the development, upbringing and education of children and is carried out through consultations, conducting psychological activities, providing information on educational and methodological support for obtaining preschool education. The regulatory document indicates the need to create

special conditions for obtaining preschool education by children with special educational needs (SEND), which requires a sufficient level of parent-child relationships as the basic foundation of civil and social institutions. The significance of studying the problem in the modern social context is due to the increasing frequency of cases of emotional burnout of parents in preschool childhood, which is a consequence of the low level of parental competence, low efficiency of the functioning of mechanisms of psychological adaptation to new social roles, as well as the lack of systemic institutional support for the family. In the context of transformational changes in society, which increase the psycho-emotional burden on parents of children with special educational needs, systemic violations of their emotional sphere occur, in particular, a decrease in emotional resilience, stress resistance, and, as a result, the ineffectiveness of educational influence on children. The absence of a clearly defined model of educational and psychological support for parents, especially in the first years of life of children with special educational needs, increases the risks of the formation of dysfunctional family models and violations in parent-child interaction. Given the above, there is a need to substantiate the organizational and methodological support for overcoming the problem of emotional burnout in parents of preschoolers with special educational needs by analyzing the determinants that lead to impaired emotional behavior and emotional resistance. During scientific research, a detailed analysis of the scientific and psychological literature and modern approaches to studying the problem of emotional burnout was carried out. Thorough theoretical approaches to studying the essence and signs of emotional burnout were presented. Different points of view on the analysis of the symptom complex of the problem in scientific research by scientists were characterized, and the need for further study of emotional burnout as a multicomponent problem was identified. The concepts of "emotional burnout" and "determinants of emotional burnout" were defined in the context of studying the behavior of parents raising children with special educational needs. The theoretical part of the work analyzes the issue under study in general and special scientific and psychological literature and identifies key features of the content of these definitions. It is substantiated that emotional burnout is a complex concept that combines psychophysical exhaustion associated with a long stay in emotionally stressful situations, with a lack of resources to manage significant activities. The determinants of emotional burnout are determined by the causes, conditions, factors that generate and determine the occurrence of the phenomenon of emotional burnout. It is established that the physiological basis of emotional burnout is the functioning of the hypothalamic-pituitary system, which provides homeostasis and regulates activity cycles. In the process of analysis, it was revealed that the phenomenon of emotional burnout is formed under the influence of a complex of external and internal determinants. External determinants include an unfavorable microclimate in the family environment, conflict situations as dysfunctions of psycho-emotional interaction, the presence of developmental disorders in preschoolers with OOP, as well as a deficit of socio-psychological support for parents from the environment and institutions. Internal factors include inappropriate motivational and value orientation, increased emotional excitability, a tendency to affective overstrain, an unconscious sense of guilt, high indicators of personal anxiety, a low level of tolerance to frustration, insufficient competence in parent-child interaction, excessive or, conversely, low responsibility, disorganization, as well as a tendency to self-blame and fixation on negative experiences.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Гончарук А.В. Дослідження емоційної сфери особистості: семантичний аналіз. Особлива дитина: навчання і виховання. 2024. Вип. 115(3), С. 64-75. URL: <https://doi.org/10.33189/ectu.v115i3.185>

- 2. Гончарук А.В. Динаміка особистісних чинників емоційного вигорання матерів у вихованні дошкільників з особливими освітніми потребами Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2024. № 25. С. 92п107: URL: <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/258/250>
- 3. Гончарук А.В. Диференційний аналіз мотиваційно-вольових чинників відповідального батьківства у вихованні дітей дошкільного віку. Особлива дитина: навчання і виховання. 2025. Вип. 117(1). С. 169п183. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.220>
- 4. Гончарук А.В. Психофізіологічні механізми функціонування емоційного вигорання на різних етапах його генезу. Габітус. 2024. Вип. 67. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2024/67-2024/56.pdf>

Наукова (науково-технічна) продукція: дисертація

Соціально-економічна спрямованість: формування психологічних копінг-стратегій поведінки батьків дітей з особливими освітніми потребами

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0124U000496 0121U108682

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Прохоренко Леся Іванівна

2. Lesia I. Prokhorenko

Кваліфікація: д. психол. н., професор, член-кор., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5037-0550

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=iw9z-WIAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Астремська Ірина Володимирівна

2. Iryna V. Astremska

Кваліфікація: д. психол. н., доц., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9746-3356

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=es37K90AAAAJ&hl=uk>

Повне найменування юридичної особи: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Код за ЄДРПОУ: 23623471

Місцезнаходження: вул. 68 Десантників, буд. 10, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соколова Ганна Борисівна

2. Hanna B. Sokolova

Кваліфікація: д. психол. н., професор, член-кор., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9913-1814

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=NxukNqIAAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Омельченко Ірина Миколаївна

2. Iryna M. Omelchenko

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4698-0273

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=VERYyLAAAAAJ&hl=uk>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бабяк Ольга Олексіївна
2. Olha O. Babiak

Кваліфікація: к. психол. н., с.д., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6337-120

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5ReeHY0AAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Чеботарьова Олена Валентинівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Чеботарьова Олена Валентинівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Баташева Наталія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна